

Teatret som platform for en stor fortælling

Et undervisningsforløb til mellemtrinnets danskfag

Af Trine May

Forestillingen *Skammerens Datter* bygger på Lene Kaaberbøls roman af samme navn. Måske kender du bogen - eller bøgerne, for *Skammerens Datter* er blot første bind i en serie på fire bøger, og serien har været en af dansk børnelitteraturs største succeser i de senere år.

Når en forfatter skriver en fortælling til en bog, har hun kun *ordene* til sin rådighed. Hun *fortæller* handlingen med ord og beskriver med ord, hvordan personer og stederne ser ud. Så må vi selv danne billeder i hovedet, og når vi læser Lene Kaaberbøls bøger, er det ikke svært. Hør bare her:

Dunark var en gammel fæstning, der lidt efter lidt var blevet til en by. Den lå på en enorm klippeblok, der ragede højt op over det flade land rundt omkring, som om en eller anden kæmpe havde moret sig med at kaste en bjergtop ned midt på flodsletten. Den sene eftermiddagssol glitrede i flodløb, indsøer og sandbanker og i havet, som man lige akkurat kunne se. Men Dunark-klippen stod sort og firkantet, med skarpe kanter og så mærkeligt frygtindgydende ud.

(*Skammerens Datter*, side 34)

Kunne du se en film for dig, da du læste citatet? Den film, der kører i hovedet på os, når vi læser historier, kalder vi *det indre scenarie*.

Sådan er det ikke, når vi ser en forestilling på et teater. Her får vi ikke *fortalt*, hvordan stederne og personerne ser ud - vi får *vist* det. De står jo af kød og blod lige foran os. Her er ingen beskrivelser, men personernes *kropsudtryk* og *replikker* bærer fortællingen. Vi kan høre, hvordan de taler, de kan variere deres stemmeføring - de kan råbe, hviske eller synge, og vi kan se deres mimik og kropssprog. Herudover er der måske en stor scenografi, avanceret lys, flotte kostumer og mange rekvisitter - og måske endda special effects, stemningsfuld musik og lydeffekter. Forfatteren af en bog har kun ord på papir. Teatret har ingen papir, men en hel masse andet. En roman *fortæller* (telling). En teaterforestilling *viser* (showing).

At læse en bog og at se en teaterforestilling er altså to helt forskellige oplevelser. Og de to måder at få en historie på kræver noget forskelligt af dig. Du har en anden rolle, hvis du er tilskuer til en teaterforestilling, end hvis du læser en bog. Også selv om historien er den samme - nemlig fortællingen om *Skammerens datter*.

Når en roman fortæller en historie, kalder vi det *epik* - og når et teater gør det, kalder vi det *drama*.

En episk fortælling er altså en opdigtet tekst, du læser i en bog, fx en roman eller en novelle. Et drama er en opdigtet tekst, der bliver fremført af skuespillere på en scene.

Du har helt sikkert arbejdet i skolen masser af gange med epik - altså fortællinger fra bøger. Men her skal vi arbejde med, hvordan en fortælling, der oprindeligt var en bog, er omsat til drama.

1. Giv udtryk for dine indtryk

Hvad er dine umiddelbare indtryk af teateroplevelsen?

Fuldfør nogle af disse sætninger i dit hæfte. Du bestemmer selv, hvilke og hvor mange sætninger, du vil fuldføre, men du skal bruge et kvarter på det, og du skal have begrundelser med.

Bagefter læser din lærer sætningsstarterne op en for en, og til de sætninger, du har skrevet om, byder du ind med dine tanker.

Det var en kæmpe stor oplevelse, fordi ...

Det bedste var ...

Især hæftede jeg mig ved ...

Jeg morede mig over, at ...

Jeg var især imponeret over ...

Jeg synes, teaterrummet var ...

Skuespillerne var ...

Musikken var ...

Det mest uhyggelige var ...

Det var godt fundet på, at ...

Scenografien var ...

De havde været særlig smarte med hensyn til

Hvis jeg skal fortælle en anden om oplevelsen, vil jeg fortælle ...

At se teater i Bellevue Teatret er ...

Gem dine noter, for du skal bruge dem igen senere.

2. Scenografi

Alt det du ser i teaterrummet, der bliver brugt i forbindelse med forestillingen, kalder vi *scenografien*. Det er fx rekvisitter, dekorationer, kostumer osv. Det er alt sammen med til at formidle historien.

Gå sammen i firemandsgrupper og drøft disse spørgsmål. I læser på skift ét spørgsmål op for gruppen og kommer med bud på et svar, hvorefter gruppens øvrige medlemmer kommer med *deres* kommentarer. Nu læser næste elev et spørgsmål, svarer, de andre kommenterer - også sådan fortsætter I. Der er spørgsmål til to runder.

- 1) Allerede da du trådte ind i teaterrummet, var der fuld af aktiviteter.
Hvilke associationer fik du, da du trådte ind i teaterrummet?
- 2) Beskriv forestillingens scenografi.
Var scenografien anderledes, end du havde forestillet dig?
- 3) Historien foregår mange steder både udendørs og indendørs, fx på slottet, i Skidenstad, i Dragegården - men det hele spilles på samme scene.
Hvordan løste de det problem?
Hvordan var du klar over, når stederne skiftede?
- 4) Hvilke rekvisitter eller kostumer lagde du særlig mærke til?
Hvade nogen af rekvisitterne særlig stor betydning for historien?
- 5) Hvilke special effects lagde du mærke til? Hvordan fungerede de?
- 6) Hvilken betydning havde musikken for din oplevelse af forestillingen?
Lagde du mærke til, om det var i særlige situationer, der var musik?

Hvilke af sangene kan du huske?

Hvorfor tror du, man vælger at have musik med i en forestilling?

Hvad kan man opnå med musik, som man ikke kan med replikker?
- 7) Der var også andre lyde - og nogle gik igen flere gange.

Hvilken betydning havde de?

Hvordan virker det at bruge lyde til at fortælle med - frem for ord?
- 8) Der optrådte også flere gange skygger.

I hvilke situationer kom skyggerne frem - og hvilken rolle spiller de?

Drøft bagefter, hvordan alt sammen medvirker til jeres oplevelse af fortællingen. Sammenlign med at læse en fortælling i en bog, hvor man kun har ord på papir.

- Hvad kan en teaterforestilling (drama), som en bog (epik) ikke kan?
- Hvad kan en bog (epik), som en teaterforestilling (drama) ikke kan?

3. Komposition

Når man arbejder med *komposition*, undersøger man, hvordan en historie er bygget op.

Som du ved, er en roman inddelt i kapitler. Et drama er inddelt i *akter*, og hver akt består af en række *scener*.

I *Skammerens Datter* er der to akter, der er afbrudt af en pause, og der er 38 scener. Hver scene foregår ét sted. Når stedet skal skifte, begynder en ny scene. Allerførst er der en *prolog*. Det er en indledning, inden selve historien begynder.

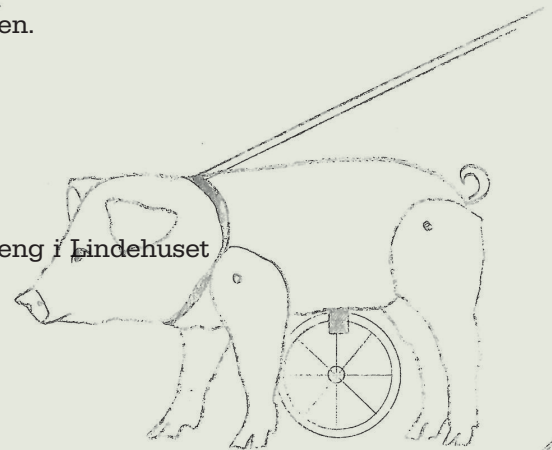
Her er en oversigt over forestillingens opbygning:

Prolog: Torvet i Birkene. Markedsstemning på scenen.

- Scene 1: Lindehuset - udenfor
- Scene 2: Venindeleg - uden for Lindehuset
- Scene 3: Sang: *Alene uden en ven*
- Scene 4: Sang: Mor-datter-duet ved Lindehuset
- Scene 5: Dunark - Det Raske Bæger
- Scene 6: Dunarks gader: Nico, Aun/Rosa. Dina i sin seng i Lindehuset
- Scene 7: På slottet: Mordet
- Scene 8: Indenfor i Lindehuset, mor bliver hentet
- Scene 9: Skidenstad - fattigfolk, sang: Skidenstad
- Scene 10: Hjemme hos fattige Rosa
- Scene 11: Uden for Lindehuset
- Scene 12: Rejsen til Dunark, Borgen, Dragegården
- Scene 13: Borgens tronsal
- Scene 14: Nicos fangehul
- Scene 15: Drakan i fangehullet - Nicos syn synliggøres
- Scene 16: Der klippes mellem Skammerens rum og Nico i fangehullet
- Scene 16a: Igennem borgen. Dina møder Lizea.
- Scene 16b: Dragegården

PAUSE

- Scene 17: Våbenmesteren i Arsenalgården/Drakan og Lizea på balkon
- Scene 18: Mester Maunus' værelse
- Scene 19: Aun/Rosa i Skidenstad, Dina skifter til dreng
- Scene 20: Mester Maunus' værelse - vejen gennem Dunark - labyrint
- Scene 21: Det Raske Bæger - Rosa
- Scene 22: Det Raske Bæger - Dina
- Scene 23: Riddersalen på slottet - Drakan og Lizea - Sang: Fingrene væk fra det hår
- Scene 24: Riddersalen på slottet - Drakan og Lizea, Våbenmesteren og Skammeren
- Scene 25: Rosa og Aun i køen for dem, der vil være riddere
- Scene 26: Dina ankommer til borgporten
- Scene 27: Riddersalen. Dama Lizea
- Scene 28: Labyrint - Dina smides på porten, forfulgt rundt i Skidenstad
- Scene 29: Skidenstad og Skammerens fangehul. Sang: Mor-datter-duet
- Scene 30: Rosas gemmested
- Scene 31: De går hjem til Rosa
- Scene 32: De går til Det Raske Bæger - forsoning
- Scene 33: Det Raske Bæger
- Scene 34: Mester Maunus' værelse
- Scene 35: Det Raske Bæger
- Scene 36: Arsenalgården - balkonen - uden for borgporten
- Scene 37: Det Raske Bæger
- Scene 38: Lindehuset - slut

ikke veifast	Greis stang/mil
	hstrid@lyng

Hvilken scene i forestillingen gjorde størst indtryk på dig? Hvorfor?

Fortællekreds

Lav en fortællekreds i klassen.

Brug oversigten over scenerne som stikord til at genfortælle historiens handlingsforløb. En elev begynder med scene 1, så overtager næste elev med scene 2 osv.

Spændingsopbygning

Der er adskillige spændingsmomenter i historien. Lav i grupper en spændingskurve på et stykke karton (liggende). Tegn et koordinatsystem, hvor den vandrette akse viser tidsforløbet (skriv scenenumre under strengen). Den lodrette akse viser spændingsopbygningen. Jo mere spænding - jo højere kurve. Når spændingen er på sit højeste, kalder vi det historiens *klimaks*.

Sammenlign bagefter gruppernes kompositionsanalyser.

Var I enige om spændingsopbygningen?

Havde I det samme punkt for historiens klimaks?

Kronologi - Flashback

Når en forfatter skriver en bog, kan hun vælge at fortælle sin historie på forskellige måder. Måske vælger hun at fortælle om begivenhederne i den rækkefølge, de har fundet sted. Det kalder vi *kronologisk opbygning*, og sådan er rigtig mange fortællinger bygget op.

Men en forfatter kan også vælge at springe i tiden. Måske afbrydes handlingen, der foregår her og nu - og vi springer tilbage i tiden og får fortalt noget, som er sket tidligere. Det kalder vi *flashback*.

Måske begynder en roman ved historiens slutning - og hele bogen bliver noget, en person tænker tilbage på.

Sådan her begynder romanen *Skammerens datter*:

Strengt taget var det vel ikke Cillas skyld, at jeg blev bidt i armen af en drage. Det er nok bare en tilfældighed, at hun bestemte sig for at smide en spand valle i hovedet på mig, netop den dag manden fra Dunark kom.

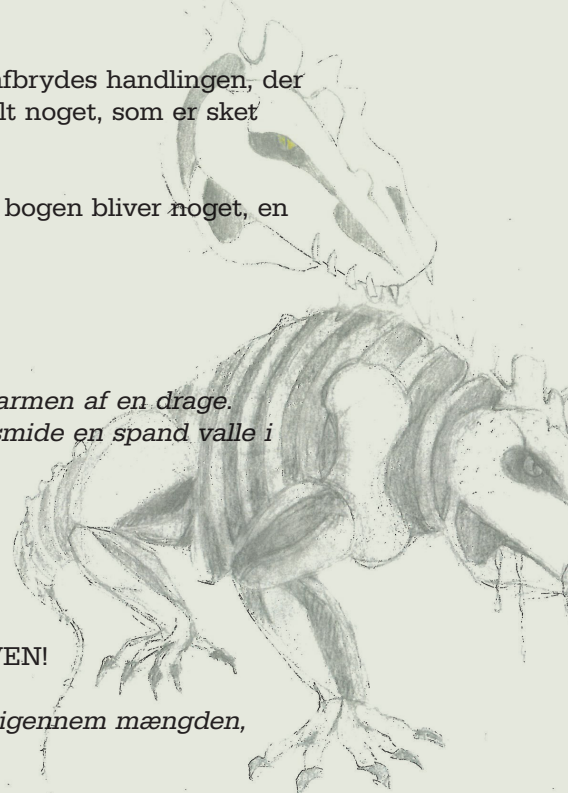
Sådan her begynder teaterforestillingen:

KLUDEKRÆMMER: Hjælp! Stop tyven!!! STOP TYVEN!

En ung mand med et barskt ydre skubber sig hastigt igennem mængden, åbenlyst på flugt. Andre handlende råber efter ham.

HANDLENDE: Stop ham! Stop tyven!!!

Rikert Smed, en stor og stærk mand, står tilfældigvis i mandens løberetning og tackler ham. Han råber til Mølleren, en anden stærk mand.

Romanen begynder altså med et flashback, mens teaterforestillingen begynder ved historiens begyndelse.

Hvordan virker de to typer indledninger?

Senere er der dog også flashback i teaterforestillingen. Så afbrydes handlingen her og nu af noget, der er sket tidligere.

Hvordan har teatret løst dette?

Er det en god løsning?

4. Fra bog til teater - fra epik til drama

Litteratur kan inddeles i tre slags tekster - eller tre overordnede *genrer*:

Epik - lyrik - drama

Episke tekster er, som du ved, fortællinger i en bog, fx en roman eller en novelle.

Lyriske tekster er digte eller sange.

Dramatiske tekster er skuespil, der spilles på en scene - og er ikke skrevet for at blive læst, men for at blive oplevet, fremført af skuespillere på en scene.

Som du også ved, kan du både læse historien om *Skammerens datter* i en bog, altså som en episk fortælling - og opleve den som et drama. Her skal vi undersøge nærmere, hvad forskellen er på de to genrer. Det gør vi ved at sammenligne romanen med teaterforestillingen.

Fortæller

En episk fortælling har en *fortæller*. Det kan være en jegfortæller eller en 3. personsfortæller. Ved en jegfortæller er det en af romanens personer, der fortæller historien, og det er sådan en fortæller *Skammerens datter* har. Det er selvfølgelig hovedpersonen, Dina, der fortæller historien. Her kommer hun med Drakan til Dunark:

Jeg kunne ikke lide det. Jeg følte, jeg blev lukket inde, og jeg kunne ikke forstå, at den sorte hest kunne tage det så roligt [...] Da jeg var i Dunark med min mor for første gang, havde jeg været en lille smule bange, fordi jeg ikke var vant til Østportens mylder af mennesker og dyr, vogne og boder. Det her var fuldkommen anderledes.

(*Skammerens datter*, side 35)

Ved en jegfortæller er der *indre syn*. Det betyder, at vi får adgang til personens tankeverden. Find eksempler i citatet, der viser, at vi får at vide, hvad Dina tænker.

Sådan er det ikke i drama. Her er *ydre syn*. Vi ser det hele udspille sig på en scene - og er aldrig 'inde i' nogle af personerne, for der er kun replikker. Vi hører kun, hvad personerne siger - ikke hvad de tænker.

DRAKAN: Har du været i Dunark før?

DINA: Én gang. Med min mor. Men dengang kom vi ind ad Østporten.

DRAKAN: Det her er en genvej. Den er hurtigere.

De standser ved porten. En portvagt træder frem med hævet lanse, men da han genkender Drakan, slapper han af.

DRAKAN: Alt roligt?

Vagten nikker og åbner porten. Drakan og Dina rider igennem. De er nu i Arsenalgården på Dunark-borgen.

DRAKAN: *Du er en modig pige. At komme hele denne vej med en fremmed.*

Selv om der er ydre syn i dramaet, kan du godt have en fornemmelse af, hvordan Dina har det, og hvad hun tænker. Hvordan?

Så selv om, et drama kan have stor scenografi og mange effekter, mens en forfatter kun har ord på papir, kan den episke tekst til gengæld noget, den dramatiske tekst ikke kan.

Beskrivelser

En episk tekst har også *beskrivelser*, og herudfra må vi danne billeder inde i hovedet. Et drama har ingen beskrivelser, for her er jo kun replikker.

Sådan her beskriver Lene Kaaberbøl i romanen dragen, første gang vi møder den:

Jeg stoppede brat op, da jeg fik øje på den første. Den var ikke så stor, som jeg havde frygtet, for i mine onde drømme var drager store som huse. Men den var noget, der var meget værre end et mareridt. Den var virkelig. Lavere end en hest, men næsten tre gange så lang, skællet som en slange. Tykke, krumme ben med lange kløer. Gule øjne og et langt, fladt hoved. Og fra munden dinglede en luns blodigt kød, der engang havde været bagbenet på en kalv.

(Skammerens datter, side 37)

Når vi læser Lene Kaaberbøls beskrivelse af dragen, danner vi os et billede af, hvordan dragen ser ud. Det behøver vi ikke i teatret, for her kan vi se den.

Er dragen i teatret, som den er beskrevet i bogen?
Hvad er mest uhyggeligt - at læse om den i bogen, eller at se den på teatret?
Hvorfor?

Nogle af forskellene på epik og drama er altså:

Epik:

Opbygget af kapitler (en roman)

Det indre scenarie skal aktiveres

Telling

Oftest indre syn

Fortæller (jeg- eller 3.personfortæller)

Beskrivelser

Drama:

Opbygget af akter med scener

Vi ser på scenografi og skuespillere

Showing

Ydre syn

Ingen fortæller

Udelukkende replikker

Vælg et andet kort uddrag fra teatermanuskriptet, og omskriv det til en episk tekst.

5. Persongalleriet

Firemandsgrupper:

I et drama er der skuespillere, der spiller rollerne. I *Skammerens Datter* er der flere roller, end der er skuespillere.

Hvordan har de løst dét problem?

Hvor mange af rollerne kan I huske?

Skriv deres navne i to kasser: én med helte (gode personer) og én med skurke (onde personer).

De fire største roller er: Dina, Nico, Drakan og Melussina.

Fordel de fire personer på gruppens medlemmer. Drøft, med udgangspunkt i disse spørgsmål, hvordan de fire personer er.

Hvert gruppemedlem gennemgår spørgsmålene om 'sin' person:

Er personen entydigt enten god eller ond (*flad* person)?

Hvordan udvikler personen sig gennem historiens forløb?

Hvordan er personens situation i historiens begyndelse - og hvordan er den til sidst?

Beskriv mundtligt personligheden (indre karakteristik). Hvilke værdier er vigtige for personen?

Hvordan behandler personen sine medmennesker?

Nu skal I *være* jeres tildelte person.

Interview personerne én for én. Begynd med Dina. De tre andre gruppemedlemmer stiller hende spørgsmål, og hun svarer. I skal gerne få kendskab til hendes tanker.

Stil bagefter spørgsmål til de andre tre personer.

Skriv bagefter en personkarakteristik af din tildelte person.

6. Temaer

Hvilke konflikter drejer historien sig om?

Skriv i dit hæfte alle de modsætninger, du kan finde i historien.

Drøft dem bagefter i klassen.

Selv om forestillingen er en rigtig fantasyfortælling med alt, hvad det indebærer af overnaturlige væsener og magiske kræfter, kan du måske alligevel genkende noget fra dit eget liv?

	Draka
	Nå

7. Anmeldelse

Skriv en anmeldelse af teaterforestillingen *Skammerens Datter* på Bellevue Teatret. Du skal skrive den på computer med avis-layout.

En anmeldelse er en personlig vurdering af forestillingen. Her skal du altså skrive, hvad du synes om den, og du skal argumentere for dine synspunkter. Brug evt. dine noter fra opgaven *Giv udtryk for dine indtryk*. Herudover skal man også kunne læse praktiske data om, hvor og hvornår den spiller, billetpriser osv.

En anmeldelse er ofte bygget sådan op:

Rubrik (overskrift)

Allerede her skal det fremgå, om du kan lide forestillingen eller ej. Find en god og fængende overskrift. Stor bogstavstørrelse.

Manchet

To-tre linjer, hvor du uddyber rubrikken. Her er bogstavstørrelsen lidt mindre end rubrikken, men større end brødteksten.

Brødtekst

Skriv først et *kort* resume af forestillingens handling. Brug evt. oversigten over forestillingens scener som stikord. Resumeet må ikke være for langt, for vigtigst i en anmeldelse er *din vurdering* med *argumenter*. Hvorfor synes du, som du gør.

Kom fx ind på

- handling (plot)
- scenografi
- skuespilpræstationer
- musik
- special effects

Data

Teatrets navn, forestillingens titel, varighed, pris. Data står i kursiv.